

УДК 02:004.031.42

М.П. Єфімова

ІНТЕРАКТИВНА ДИТЯЧА КНИГА В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Засоби масової комунікації стали невід'ємною частиною соціалізації дитини. Діти сьогодні, обираючи між комп'ютерними іграми та книжками, надають перевагу першому. Тому сучасні книжкові науково-технічні винаходи орієнтуються на пошук альтернативних варіантів традиційного паперового видання і цей пошук уже дав певні результати – поява інтерактивної дитячої книги. Українські видавництва тільки віднедавна розпочали цікавитися інтерактивною продукцією для дитячої аудиторії. Водночас в європейських країнах уже давно помітна тенденція активного виробництва та впровадження нових розробок інтерактивної дитячої книги. З огляду на це питання розвитку і подальших перспектив інтерактивної дитячої книги є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті аналізу публікацій та інформаційних джерел віднайдено важливі наукові розвідки, що торкаються інтерактивних видань. Тему технологічного створення електронних видань досліджує В. Вуль [1]. Вивченню проблем термінології мультимедійної книги присвячена праця Л. Землянової [4]. Л. Городенко [3] визначає загальні характеристики інтерактивної книги, виділяє її позитивні та негативні чинники. Особливості співіснування електронних та книжкових видань, їхнє використання населенням та співіснування у репертуарі видавництв України досліджує А. Лисенко [6]. Закордонні дослідники, зокрема К. Тайнер (Kathleen Tyner) професор Техаського університету, наголошує на важливості використання аудіовізуальних медіа, що має інтерактивний характер у навчанні дітей [11].

Отже, в Україні є певні теоретичні розробки у сфері інтерактивних книг, проте жоден дослідник не торкається питання становлення та перспективи розвитку інтерактивних дитячих книг, хоча, до прикладу, у західних країнах виробничий розвиток й відповідно дослідження інтерактивних книг є на значно вищому рівні. Тож виникає необхідність глибокого дослідження пошуків нових шляхів розвитку сучасних дитячих книг в Україні.

Метою дослідження є вивчення етапів становлення та перспективи інтерактивних дитячих видань в Україні.

Виклад основного матеріалу. Початок ХХІ ст. характеризується інтенсивним розвитком новітніх інформаційних технологій (комп'ютери, мобільні телефони та ін.), які безпосередньо вплинули на формотворчі особливості дизайну дитячої книги. Внаслідок цього, на зміну звичайного друкованого видання приходить електронне. На відмінну від традиційного видання, що має певну матеріальну конструкцію, в електронному вона віртуалізується. Як зазначають лексикографічні джерела, «електронне видання» – це електронний текст, який пройшов редакційно-видавничу обробку, а також може містити графічні, мовні, музичні, відео- й фото-фрагменти, що становлять цілісний продукт [5].

Також у зв'язку з прогресивним розвитком інформаційних технологій відбулися зміни між книгою і читачем. Дитині, крім книги, стали доступними безліч інших каналів інформації, за допомогою яких вона може одержати певні відомості. Це безпосередньо пов'язане зі зміною середовища, у якому зберігається інформація і за допомогою якого реалізується передача цієї інформації. Тому для видавців постали нові завдання у сфері дизайну дитячої книги, вирішення яких дало змогу конкурувати з комп'ютерами та телебаченням. Результат цього пошуку – інтерактивні книги.

Інтерактивна книга має декілька визначень. Інтерактивна книга (з англ. interactive book) – книга, при застосуванні якої необхідний планшетний комп'ютер (iPad, Galaxy Tab і т.д.), що містить ілюстрації з інтерактивними елементами або іграми для дітей. Вона

передбачає вихід у альтернативну реальність з можливістю взаємодії з її персонажами [5]. Тобто інтерактивна книга дає можливість читачу виконувати різні дії (змінювати шрифт, тло тексту, керувати звуком, відкривати-закривати ілюстрації, користуватися навігацією та посиланнями тощо). Окремо слід розглянути мультимедійну книгу, оскільки саме вона зараз активно розвивається в Україні. «Мультимедіа» – поєднання різних форм представлення інформації на одному носіїві, наприклад текстової, звукової і графічної, або – анімації та відео [5]. Мультимедійне видання – електронне видання, що містить систематизований матеріал, який пройшов редакційно-видавничу обробку, поєднує традиційну статичну (текст, графіку) і динамічну інформацію різних типів (музику, відео фрагменти, анімацію, тощо.), впливає одночасно на декілька органів чуття реципієнта (органи зору і слуху). Л. Землянова визначає: «Мультимедійна книга – комбіноване видання, що поєднує аудіовізуальні форми з друкованим і програмним забезпеченням для комп’ютерних варіантів» [4].

Отже, на підставі наведених дефініцій можна розмежувати поняття мультимедійної книги та інтерактивної. Якщо мультимедійна книга має чітку лінійну структуру і читач жодним чином не може вплинути на її зміст, то в інтерактивному виданні спостерігаємо нелінійну структуру подання інформації, що дозволяє брати участь у побудові змісту дитячої книги, прямо взаємодіючи зі засобом відображення.

На сьогодні в Україні більшість видавництв займаються виданням мультимедійних дитячих книг. Видавництво мультимедійної дитячої книги розвивається, як правило, у Центральній («Атлантик», «Мультитрейд» (Київ)) та Західній Україні («Фоліо» (Львів), «Українська мультимедійна спілка», «Рідна школа» (Рівне), «Сорока-білобока» (Тернопіль), «Національна мультимедійна компанія» (Івано-Франківськ)), менше у Східній («Mediabook» (Харків)) та Південній Україні («Одисей» (Одеса)). Зокрема, видавництво «Атлантик» спеціалізується на виданні CD-книг для дітей. Серед них такі проекти – «Дитяча колекція», «Мультимедіа», «Казкове дитинство». Видавництва «Сорока Білобока» (Тернопіль) та «Нова школа» (Рівне) роблять акцент у своїй діяльності власне на виданні дитячих книг на CD та DVD дисках.

Видання інтерактивних дитячих книг в Україні ще не набуло масового розповсюдження, проте за кордоном уже давно експериментують з інноваційними рішеннями дитячих книг, заснованих на активному використанні інформаційно-комунікаційних технологій. У закордонних інтерактивних дитячих книгах помітна тенденція до розширення інформації (текстової, візуальної, графічної, анімаційної), яку дитина оперативніше та якісно сприймає; дитині надані можливості не лише рецепції у режимі реального часу та діалогу, але і вносити у зміст власні корективи, створювати феномени віртуальної реальності.

Розвиток видавництва інтерактивної дитячої книги у світі неухильно зростає (США, Німеччина, Франція). Наприклад, США є однією з країн, де електронне дитяче книговидання динамічно розширюється, зростає популярність як інтерактивної дитячої книги, так і гаджетів для користування нею. Американська видавнича компанія VTech створює електронні пристрої InnoPad для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (4-9 років), що імітує планшетний комп’ютер. Електронний пристрій InnoPad можна використовувати в якості електронної книги, програвача (MP3), відео-програвача чи щоденника. Пристрій має USB-порт для завантаження нового програмного забезпечення та інших даних з комп’ютера, а також слот для карт пам’яті. Компанія VTech проектує новітні мультимедійні електронні книги для InnoPad. Деякі інтерактивні електронні книги поширюються на змінних «навчальних картриджах». До книги встановлюються декілька додатків, серед яких музичний і відеоплеєр, календар, калькулятор, блокнот, годинник з будильником і адресна книга [8].

У США також проектують дитячі інтерактивні енциклопедії (доступні у iBookstore), тобто, дитячі книжки як симбіоз енциклопедії, глянцевого журналу та відеоуроків. Натиснувши на незрозуміле слово чи поняття, можна дізнатися їх значення, цікаві факти та

прикладі на їх основі. Дитині надано можливість виділяти потрібну інформацію на електронній картці для зручного запам'ятовування [8].

Фірма Apple розробляє інтерактивні книги-ігри (ZooPAL – «Друг із зоопарку»). У середині книги алегорично генерується певна програма, яка має багато різних шляхів, залежно від того як буде реагувати дитина на кожен поворот історії. Наприклад, використовувати човен чи міст, сходи чи батут т.п. Зрештою, книги будуть персоніфіковані шляхом завантаження обличчя дитини на персонажа. Видавці наголошують на тому, що діти значно швидше навчаються при взаємодії з казковими героями, ніж при пасивному екранному перегляді, адже більшість часу вони надають телебаченню, комп'ютерним іграм, аніж друкованій традиційній книжці [8].

У Німеччині практично усі великі книжкові видавництва паралельно з паперовим виданням випускають її електронний примірник. Видавництва дитячої літератури Hogrefe та Steinbach sprechende Bucher планують у найближчому майбутньому замінити традиційне видання і перейти до масового видання інтерактивних книг [10]. Однак тенденція масового втілення таких технічних проектів не є повсюдним явищем в Україні. Втім, певні здобутки у нас все-таки є: здебільшого видання інтерактивних дитячих книг здійснюється у Центральній та частково на Західній Україні. Поодинокі видавництва розпочинають свою діяльність у цій сфері, зокрема у Центральній Україні видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» «Most Publishing» «Glowberry Books», «iPublisher» (Київ) та Західній: «Видавництво Старого Лева» (Львів).

Інтерактивна дитяча книга в Україні з'явилася лише декілька років тому. Першу таку книгу для iPad («Забавлянки») створило «Видавництво Старого Лева» у 2011 році. Електронна інтерактивна версія передбачає виконання певних операцій, пов'язаних із звуковим відтворенням тексту, анімацією, читанням та ін. Невдовзі і видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» випустило інтерактивну дитячу книгу Г. К. Андерсена «Снігова королева», що дає змогу читачеві брати участь у формуванні сюжету, стати головним героєм книги (залежно від прийнятих рішень чи ситуацій) тощо. Книга виконує різні функції: посилання аудіо-сигналів, відтворення візуальних графічних комп'ютерних ефектів з моделювання реального життя, а також функція підсвітки, що сприяє розвитку навичок читання. А роль розважального складника у книзі відіграють сім ігор – розмальовка (з 5 різними режимами малювання), пазли (3-х рівнів складності), пошук предметів, наслідування мелодії та інші.

Відомим в Україні є і київське видавництво дитячої літератури «Glowberry Books», що в більшості створює нові інтерактивні видання для дітей (хоча не відмовляється і від паперової форми). Ці книги включають у себе інтерактивну анімацію і озвучення професійними акторами. Серед останніх розробок видавництва «Glowberry Books» спільний випуск разом із компанією «PocketBook» нової інтерактивної книги для дітей «Мама поспішає додому» (2012 р.). Книга створена видавництвом «Glowberry Books» у вигляді книжкової програми спеціально для нового мультимедійного рідера PocketBook A 10 [2].

На сучасному видавничому ринку нещодавно з'явилася нова компанія iPublisher, що створила низку унікальних мультимедійних книг для iPad з інтерактивними елементами (для читання та розвитку мови дитини). iPad – серія планшетних комп'ютерів від Apple Inc., здатних виконувати певні операції, пов'язані з переглядом відео, прослуховуванням аудіозаписів, читанням електронних книг, а також використанням можливостей Інтернету. Керування здійснюється пальцями через сенсорний дисплей, що не схоже на попередні планшетні комп'ютери, які використовували перо. У книгах iPublisher казкові герої можуть рухатися та виголошувати різні звуки. Звичайне зображення перетворюється на мультфільм. Читачу надається можливість змінювати сюжет, рухаючи персонажами, змушуючи їх робити різні дії (видавати звуки, підстрибувати і літати). Головна увага спеціалістів iPublisher звернена на психологію дитячого світосприйняття, що дає змогу не тільки екранізувати казки для наймолодших («Колобок», «Ріпка», «Гадке каченя», «Три поросятя»), але й зробити

дитину режисером та актором мультиків. Ці інтерактивні книги мають два режими – самостійного читання (коли користувач лише перегортає віртуальні сторінки та читає текст) та режим звукового супроводу (коли спеціальний, вмонтований в книгу технічний пристрій, читає казку вголос і сам перегортає віртуальні сторінки). Кожна сторінка інтерактивної книги являє собою повноекранну професійно створену ілюстрацію у високій розподільчій здатності (HD). Отже, видання інтерактивних книг для дітей – лише перші спроби пошуку нових способів розширення можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у дизайні дитячої літератури.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що видання мультимедійних книг в Україні уже набуває масового розповсюдження. Поодинокі зразки інтерактивних дитячих книг тільки в останні роки з'явилися у Центральній («А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Most Publishing», «Glowberry Books», «iPublisher» (Київ)) та Західній Україні («Видавництво Старого Лева» (Львів)), а у південних та східних областях на сьогодні подібних тенденцій не прослідковуємо. Хоча, з огляду на світові технічні інновації та сучасні видавничі реалії, можемо впевнено заявити, що інтерактивні дитячі книги набувають неабиякого розвитку. Насамперед, через їх багатофункціональність, інтерактивність, анімаційність, компактність, багатовимірність трансляції інформації та потужну інформаційну ємкість.

Попри певне розширення інтерактивної книги у рамках українського видавничого ринку, говорити про масові тенденції випуску поки що рано. Такі дитячі книги в Україні радше експеримент, аніж логічний етап розвитку дитячого книговидання.

Список використаної літератури

1. **Вуль В. А.** Электронные издания / В. А. Вуль. – М.-СПб. : Петербургский ин-т печати, 2001. – 308 с.
2. **Глоубері Б.** [Електронний ресурс] / Б. Глоубері. – Режим доступу: <http://www.glowberrybooks.com>
3. **Городенко Л. М.** Інтерактивна книга / Л. М. Городенко // Інформаційне суспільство. – 2010. – № 12. – С. 16–19.
4. **Землянова Л.** Коммуникативистика и средства информации : Англо-русский словарь концепций и терминов / Л. Землянова. – М. : Изд-во. Моск. ун-та, 2004. – 416 с.
5. **Інтерактивна книга** // Википедія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>
6. **Лисенко А.** Особливості співіснування електронних та друкованих книжкових видань / А. Лисенко // Український інформаційний простір. – 2011. – № 20. – С. 241–246.
7. **Маркова В. А.** Електронна книга : наукове поняття чи метафора? / В. А. Маркова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 3. – С. 69–74.
8. **Створення перших у світі планетників для дітей** [Електронний ресурс] Режим доступу: http://tsn.ua/nauka_it/stvoreno-pershiy-u-sviti-planshetnik-dlya-ditey.html
9. **Теремко В.** Стратегічні випробування електронною книжністю / В. Теремко // Вісник Книжкової палати України. – 2011. – № 4. – С. 10–14.
10. **ТСН** [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tsn.ua/nauka_it/stvoreno-pershiy-u-sviti-planshetnik-dlya-ditey.html
11. **Tyner K.** Literacy in the Digital World: Teaching and Learning in the Age of Information / K. Tyner. – Mahwan, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1998. – 291 p.

Резюме

Визначено та розмежовано поняття інтерактивної й мультимедійної дитячих книг за їх функціональними характеристиками. Прослідковано появу і перспективу розвитку інтерактивних видань в Україні у контексті світових видавничих інновацій.

Ключові слова: дитяча книга, інтерактивність, мультимедійність, новітні видавничі технології.

Summary

Yefimova M. The interactive children's book in Ukraine: formation and prospects

In the article the conception of the interactive books and the multimedia books is defined and delimited by the criterion of their functional characteristics. It is retraced the appearance and the development prospects of the interactive publications in Ukraine and in the context of the world publishing innovations.

Key words: children's book, interactive, multimedia, modern publishing technology.

Аннотация

Определены и разграничены понятия интерактивной и мультимедийной детской книги по их функциональным характеристикам. Прослежены появление и перспектива развития интерактивных изданий в Украине в контексте мировых издательских инноваций.

Ключевые слова: детская книга, интерактивность, мультимедийность, новейшие издательские технологии.

Надійшла до редакції 21.11.2013 р.